

СИНОНІМІЯ ЗАГАЛЬНИХ НАЗВ ОДЯГУ В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСТЕПОВИХ ГОВІРКАХ

Наталія Клименко,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
мовної підготовки

ДВНЗ «Донецький національний
технічний університет»

e-mail: klymenko2010@gmail.com

телефон: +380952157376

ORCID 0000-0002-4407-4306

У статті досліджено специфіку лексичної синонімії в східностепових говірках Донеччини на матеріалі однієї лексико-семантичної групи – загальних назв одягу. Джерелами дослідження став фактичний матеріал, записаний самою авторкою наприкінці XX – початку XXI століття від діалектоносіїв різних вікових категорій у говірках населених пунктів, розташованих у межах адміністративних кордонів Донецької області. До аналізу залучено окремий сегмент лексичної системи новостворених східностепових говірок, що вже нині зазнали значних втрат через руйнівний вплив позамовного чинника – воєнної російської агресії.

Лексичну дублетність (або абсолютні синоніми) визначено як найпоширеніший вид синонімічних відношень серед діалектної лексики аналізованої лексико-семантичної групи. Встановлено причини функціонування в обстежуваних говірках значної кількості абсолютних синонімів. Проаналізовано вплив різних українських діалектів на формування лексичної системи новостворених східностепових говірок як головний чинник функціонування значної кількості дублетно-синонімічних загальних назв одягу. З'ясовано, що виникнення абсолютних синонімів відбувається також завдяки впливу української літературної мови та спричинене внутрішніми діалектними номінативними процесами, що особливо активно відбуваються в новостворених східностепових говірках, розташованих на перехресті кількох діалектних масивів і на периферії українського діалектного континууму.

Безперервність номінативних процесів у новостворених говірках Донеччини виявляється не тільки в зростанні кількості лексичних дублетів унаслідок міждіалектних контактів чи впливу літературної мови, а й у подальших процесах семантичної та стилістичної диференціації дублетних назв. Це зумовило активне функціонування семантичних, стилістичних та семантико-стилістичних синонімів у досліджуваних говірках. Поява значної кількості синонімічних загальних назв одягу детермінована значним варіюванням семантичної структури аналізованих номенів в українських східностепових говірках. У статті репрезентовано наддіалектні моделі тих загальних назв одягу, семантична структура яких зазнала значних змін у новостворених східностепових говірках Донеччини.

Ключові слова: *східностепові говірки, діалектна лексика, синонім, лексичний дублет, семантична структура слова.*

The article focuses on the peculiarities of lexical synonymy in Eastern steppe dialects based on the material of one lexical-semantic group – common names of clothes. The source of the research is factual material recorded from dialect speakers of different age categories at the end of the 20th and beginning of the 21st centuries in the dialects of the settlements of Donetsk region.

Lexical doubletness (or absolute synonyms) is defined as the most common type of synonymous relations in the segment of dialect vocabulary under analysis. The reasons for the functioning of a significant number of absolute synonyms in the speech have been established. The influence of different Ukrainian dialects on the formation of the lexical system of newly created eastern steppe dialects is analysed as the main factor in the functioning of a significant number of doublet-synonymous common names of clothes. It is found out that the occurrence of a significant number of doublets is also due to the influence of the literary language and is caused by internal dialectal modifications that occur in Eastern steppe dialects.

Continuity of nominative processes in the newly created dialects of Donetsk region is manifested not only in the increase in the number of lexical doublets as a result of interdialectal contacts or the influence of the literary language, but also in the subsequent processes of semantic and stylistic differentiation of doublet names. This has led to the active functioning of semantic and stylistic synonyms in the dialects in question. Appearance of a significant number of synonymous common names of clothes is determined by significant variations in the semantic structure of the nomen in the newly created Eastern steppe dialects.

Key words: Eastern steppe dialects, dialect vocabulary, synonym, lexical doublet, semantic structure of the nomen.

Вступ. Вивчення діалектної лексики як системи передбачає з'ясування відношень між елементами цієї системи, основних процесів розвитку й змінності діалектних явищ, розкриття відмінних і спільних рис між говірками на всіх мовних рівнях.

Корисну інформацію для з'ясування таких питань дають говори нової формації, «оскільки встановлення говірки-основи не потребує реконструкції давніх етапів розвитку українських діалектів, спирається на дані сучасного стану діалектної системи або на діалектні факти, зафіксовані вченими на старожитніх територіях у період формування новостворених говорів» (Фроляк, 2002, с.116). Оскільки вітчизняні дослідники (Ф.Жилко, В.Ващенко, С.Бевзенко, А.Поповський, Б.Шарпило, К.Глуховцева, В.Леснова, Л.Фроляк, З.Омельченко, Л.Тищенко та ін.) новостворених говорів уже неодноразово зазначали, що саме для діалектів пізнього творення притаманне функціонування значної кількості синонімічних назв, які слугують засобом вираження найрізноманітніших семантичних і стилістичних відтінків мовлення, то аналіз синонімічних

відношень у лексиці новостворених донецьких говірок дозволить простежити специфіку формування й розвиток парадигматичних відношень семантичної тотожності на українському діалектному матеріалі. Це зумовлює *актуальність* дослідження синонімічних відношень загальних назв одягу східностепових говірок, що посилюється ще й тим, що значна частина зафіксованих номенів буде втрачена через воєнну агресію Росії, яка призведе не тільки до непоправних людських жертв, а й до руйнування природного розвитку лексичної системи тієї частини українського діалектного континууму, що найбільше потерпає від воєнних дій. Оскільки до аналізу залучено фактичний матеріал, записаний до 2014 року від діалектоносіїв різних вікових категорій у говірках населених пунктів, розташованих на всій території Донецької області, це уповноважує на об'єктивні висновки щодо специфіки лексичної системи обстежуваних говірок та їх статусу в системі української діалектної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про діалектні синоніми неодноразово порушувалося в роботах Г.Мартінової (Мартінова, 2000), Г.К.Глуховцевої (Глуховцева, 2008), В.Лєсноної (Лєснова, 2004) та ін. З.Франко наголосила на тому, що «проблема лексичної синонімії належить до найбільш розроблених проблем сучасного мовознавства <...>, проте ряд аспектів проблеми залишаються дискусійними» (Франко, 1983, с.127).

Вивчення синонімів на діалектному матеріалі передусім пов'язане з тим, чи можна розглядати синонімічні одиниці на наддіалектному рівні, чи синонімія можлива тільки в межах однієї говірки.

Діалектними синонімами будемо вважати назви з тотожною або подібною семантикою, уживані в говірці одного населеного пункту. Саме на такому розумінні діалектної синонімії наголошує В.Ващенко, коли зазначає, що паралельні форми «здебільшого не розмежовуються за територіальною ознакою, а виступають у говірці одного й того ж населеного пункту, часто в мовленні однієї її тієї ж особи як молодшого, так і старшого віку, не розрізняючись значенням або функціями» (Ващенко, 1960, с.123). Такої ж думки дотримується Г.Аркушин: «На нашу думку, вважати синонімами можна лише ті лексеми, що паралельно вживає говірконосій у своєму мовленні. А вже використання представниками різних говірок навіть однакових чи близьких за значенням лексем не створює синонімічного ряду» (Аркушин, 2014, с.109-110). Лексеми, які в досліджуваних говірках виявлятимуть семантичну тотожність, вважатимемо лексичними дублетами, решту синонімічних номенів – семантичними, стилістичними або семантико-стилістичними синонімами.

Новостворені говори, якими і є східностепові говірки Донеччини, характеризуються співіснуванням різнодіалектних елементів, що спричиняє функціонування значної кількості варіантних і синонімічних утворень у переважній більшості цих говірок. *Метою* цієї статті є

дослідження специфіки лексичної синонімії в східностепових говірках на матеріалі однієї лексико-семантичної групи – загальних назв одягу. Для досягнення цієї мети маємо не тільки проаналізувати появу і види синонімічних відношень загальних назв одягу, а й простежити особливості їх функціонування в обстежуваних говірках.

Методи дослідження. Основним методом аналізу синонімічних відношень у межах загальних назв одягу східностепових говірок Донецчини є *описовий*, за допомогою якого проаналізовано фактичний матеріал, зібраний самою авторкою *експедиційним* і *анкетним* методами в 1997-2014 рр. У статті також використано метод *компонентного аналізу* та *метод моделювання*. Побудова наддіалектних моделей семантичної структури досліджуваних лексем дозволяє якнайточніше встановити види синонімічних відношень у лексичній системі обстежуваних говірок.

Виклад основного змісту. Розглянемо явище лексичної синонімії в новостворених донецьких говірках на матеріалі загальних назв одягу.

У переважній більшості досліджуваних говірок уживаються декілька лексичних репрезентантів семи ‘одяг (загальна назва)’: *од’аг* // *одéжа* – Сів, Мик Г, Ник Бахм, Серг Сл, Добр Добр, Серг П, Мик П, Воздв, Кр Ст, Коз НА, Темрюк, Зел Яр, Хл В, Бл В, Нескучне, Іскра, Н-мих М; *од’аг* // *одéжа* // *од’івáчка* – Комиш М, Зв Бахм, Дроб Л, Вір Кост; *од’аг* // *одéжа* // *од’іж* – ЗГ ВН, Зуївка; *одéжа* // *од’о́жа* – Кл Бахм, Вільх Ш, Ол В, Нов Б, М-Кач НА; *од’аг* // *одéжа* // *вд’агáло* – Яр Л; *о^адéжа* // *од’івáчка* // *барахлó* – Ів Ол; *од’аг* // *од’івáчка* // *имáт’а* – Нов Л ; *од’аг* // *одéжа* // *убрáн’á* – Сел; *одéжа* // *убрáн’á* – Олексіївка ВН, Срібне; *од’аг* // *од’івáчка* – Андр Сніжне , *одéжа* // *од’івáчка* – Олекс М, Дібр Ш, Усп М, Райгород, РЯ Кост; *одéжа* // *уд’ігáчка* // *барахлó* – Петр Ст; *од’аг* // *манáт’а* – Павл М; *од’аг* // *манáтки* – Микіл В; *одéжа* // *од’ага* – Н-петр ВН. Функціонування в одній говірці декількох назв, що є лексичними маніфестантами однієї тієї самої семи, свідчить про наявність лексичних дублетів, що є однією з характерних ознак новостворених говорів (Жилко, 1971; Бевзенко, 1978; Леснова, 2003).

З-поміж зазначених лексем, що маніфестують сему ‘одяг (загальна назва)’, в обстежуваних говірках найбільшою частотою вживання, як і в інших українських говорах, характеризуються похідні від псл. **odedja* (ЕСУМ, IV, с.158). Навіть у говірках, у яких уживається лише одна загальна назва одягу, це одна з двох лексем: *одéжа* або *од’аг*. У східностепових говірках Донецької області найбільший ареал утворює лексема *одéжа*, відома як українським говорам (Дзендзелівський-1, I, с.153; Коваленко, с.61), так і літературній українській мові (СУМ, V, с.624). Це одна з найдавніших загальних назв одягу, засвідчена писемними пам’ятками XI–XII ст. (Миронова, 1978, с.54). Назва *од’аг* також характерна для багатьох східностепових говірок, однак часто відмежовується діалектоносіями від номена *одéжа* як літературна від діалектної: *а в нас одéжа кáжyт’* / *од’аг тóжe”* / *ну це р’ід^мко* / *а так*

од'аг у шкóл'і / ну ми кажи^емо / ну р'ід^мко // – Мих П. У разі вживання в одній говірці обох номенів *од'аг* і *одéжа*, вони є абсолютними синонімами, або дублетами. У таких самих парадигматичних відношеннях семантичної тотожності перебувають інші фонетичні й словотвірні варіанти номенів *од'аг* і *одéжа*. Їхня лексична різноплановість зумовлена різнодіалектним впливом старожитніх діалектних типів на формування лексичної системи новостворених східностепових говірок. Так, у говірках н. пп. ЗГ ВН, Зуївка лексичними репрезентантами семи 'одяг (загальна назва)' виступають лексичні дублети *од'аг* // *одéжа* // *од'іж*, причому лексема *од'іж*, крім донецьких, відома іншим українським говорам. Порівняймо: бойк., гуц., слоб. *од'іж* (Онишкевич, II, с.16; Гуцульські говірки, с.138; Грінченко, III, с.40).

Різнодіалектний вплив на формування лексичної системи новостворених східностепових говірок зафіксовано і в інших дублетних назвах одягу. Наприклад, у говірках н. пп. Кл Бахм, Вільх III, Ол В, Нов Б, М-Кач НА серед лексичних дублетів *одéжа* // *од'о́жа* другий компонент дублетної пари вживається і в нижньонадніпрянських говірках – мик. *од'о́жа* 'одяг загалом' (Коваленко, с.61). Порівняймо також: сх.-ст. *одéжа* // *од'ага* – Н-петр ВН та н.-над. *од'ага* (Чабаненко, III, 45), сх.-ст. *од'аг* // *одéжа* // *од'івáчка* – Комиш М, Зв Бахм, Дроб Л, Вір Кост, *од'аг* // *од'івáчка* – Андр Сніжне та полт. *од'івáчка* // *вд'івáчка* (Ващенко, с.60; Сизько, с.63); сх.-ст. *одéжа* // *уд'ігáчка* – Петр Ст та полт., н.-над. *уд'агáчка* (Сизько, с.86; Чабаненко, I, с.132); сх.-ст. *од'аг* // *одéжа* // *вд'агáло* – Яр Л та *вд'агáло* // *од'агáло* (Грінченко, III, с.43).

Дублетність зазначених вище загальних назв одягу підтверджено відповідним ілюстративним матеріалом: *од'іж* / *це і йе од'аг* / *в шо од'агáц':а* / *ну шо це* / *халáт* / *плáт':а* / *ко'жéух* / *ну од'іж ус'á* // – Зуївка; *і од'ага* / *і одéжа називáйут'* / *вонó* / *до́ц'у* / *де йак'і йазі́ки* / *а в нас хто йак ска́же* // – Н-петр ВН.

Крім аналізованих дублетних назв одягу, що є репрезентантами семи 'одяг (загальна назва)', у східностепових говірках уживаються інші синонімічні номени: *одéжа* // *уд'ігáчка* // *барахлó* – Петр Ст; *од'аг* // *манáт':а* – Павл М; *од'аг* // *од'івáчка* // *имáт':а* – Нов Л; *од'аг* // *одéжа* // *убрáн':á* – Сел; *одéжа* // *убрáн':á* – Олексіївка ВН, Срібне; *одéжа* // *од'івáчка* // *барахлó* – Ів Ол. Отже, лексеми: *манáтки*, *манáт':а*, *имáт':а* *барахлó* є синонімами до паралельно вживаних загальних назв одягу, однак дублетами їх можна вважати тільки за умови однозначності такого номена в окремій говірці та якщо він є репрезентантом семи 'одяг (загальна назва)'. Це важлива умова, оскільки побудова наддіалектних моделей семантичної структури зазначених назв продемонструвала «спільність моделі сегментації позамовної дійсності, що зумовила напрямки і межі філіації семантичної структури таких лексем» (Гриценко 1984, с.73), що спричинило утворення в деяких обстежуваних говірках навіть семантичних протиставлень – 'одяг (загальна назва)': 'старий одяг (загальна назва)' – *од'аг* // *одéжа* : *имáт':а* – Св В, Петр Ст, Плат В;

одѣжа : *манáтки* // *манáт':а* – Гл Ст, Зв Бахм, Кл Амв, Воздв, Н-мих М, ВН, Нескучне, Кат М, Ант М, Петр Ст; ‘одяг (загальна назва)’ : ‘брудний одяг (~)’ – *одѣжа* : *манáтки* – Петр Ст. Наприклад, аналіз моделі семантичної структури лексеми *барахлó* (табл.1) дозволяє кваліфікувати як дублетні назви *барахлó* й *одѣжа* тільки в говірках н. пп. Ант М, Гром Балка, Петр Ст; *барахлó* й *ód'ag* у говірці н. п. Микіл В.

Таблиця 1

Модель семантичної структури лексеми *барахлó*

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>барахлó</i>					Говірки
	‘одяг (загальна назва)’	‘знев. одяг (загальна назва)’	‘старий, одяг (загальна назва)’	‘подраний одяг (загальна назва)’	‘будь-який неякісний одяг, інші речі (загальна назва)’	
1		+				Удачне, Кр Ст
2	+					Петр Ст, Гром Балка, Ант М, Микіл В
3			+	+		Мик П, НЗ Ст, Дм Ш
4			+			Зел Яр, Комиш М, Хл В, Петр В, Новотр В, Павл М, Яс, Серд Ш, Андр Сніжне, Вільх Ш, Зуївка, Добр Добр, РЯ Кост, Райгород, Серг Сл, Зв Бахм, Сів, Ник Бахм, Лис Амв, Арт Амв, Кум Ст, Темрюк, Черв М, Яс, Новотр В, Вас Амв, М-Кач НА, Кир В, РЯ Кост, Хл В, Олекс М, Хр Сл, Рідкодуб, Райгород
5			+		+	Мар, Вірівка, Яр Л
6		+	+			Петр В, Удачне

У решті досліджуваних говірок назва *барахлó* вживається як синонімічна, а не дублетна, до репрезентантів семи ‘одяг (загальна назва)’, оскільки відрізняється або додатковою семою (‘старий’, ‘подраний’, ‘неякісний’ – табл.1) або експресивним забарвленням (*барахлó* ‘знев. одяг (загальна назва)’ – Удачне, Кр Ст).

У таких же синонімічних відношеннях до інших загальних назв одягу перебувають лексеми *шмáт':а* (табл.2) та *манáтки*, *манáт':а* (табл.3), що разом з іншими загальними назвами одягу можуть бути як дублетами (*шмáт':а* // *ód'ag* // *одѣжа* – Зл В; *шмáт':а* // *о^адѣжа* – Нов Л; *шмáт':а* // *ód'ag* // *одѣжа* // *вд'агáло* – Яр Л), так і семантичними або стилістичними синонімами (табл.2; табл.3). Причому в говірках деяких н. пп. (табл.2) назви *ód'ag* // *одѣжа* та *шмáт':а* (Петр Ст, Плат В), *о^адѣжа*

та *имáт':а* (Св В) не можуть бути дублетними через розширення семантичної структури номена *имáт':а* (табл.2).

Таблиця 2

Модель семантичної структури лексеми *имáт':а*

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>имáт':а</i>					Говірки
	‘подраний одяг (загальна назва)’	‘спідній одяг (загальна назва)’	‘одяг (загальна назва)’	‘знев. одяг (загальна назва)’	‘старий, одяг (загальна назва)’	
1	+					Кл Амв, Павл М, Яс, Зел Яр, Фед, Темрюк, Роя, Гром Балка, Вільх Ш, Н-мих М, Коз НА, Є В, Укр, РЯ Кост, Іскра, ВП ВН, Шевч ВН, ВН, Мангуш, Черв М, Петр В, Гл Ст, Кр Ст, Кум Ст, Серд Ш, Усп М, Вас Амв, Ст В, Серг Сл, Мих Ол, Нов Б, Комиш М, ГО Бойк, Перв Б, Бл Амв, Лис Амв, Зуївка, Сів, Хл В, Кир В, Андр Сніжне
2	+			+	+	Удачне
3			+			Нов Л, Яр Л, Зл В
4	+		+			Петр Ст, Св В, Плат В
5	+	+				Сел, НЗ Ст

На відміну від номенів *барахлó* та *имáт':а*, лексема *манáтки* (*манáт':а*) в східностепових говірках помітно частіше виступає лексичним дублетом до основних загальних назв одягу (табл.3). Порівняймо: *ód'ag* // *одéжа* // *манáтки* – Черв М, Коз НА, Сів; *одéжа* // *манáтки* – Яс, Арт Амв, ГО Бойк, Граб, Вас Амв; *одéжа* // *манáт':а* – ВП ВН, Кир В, Іскра, Новоукр, Андр ВН, Олекс В, Є В, Новотр В; *ód'ag* // *манáт':а* – Шевч ВН; *ód'ag* // *одéжа* // *манáт':а* – Павл М; *ód'ag* // *одéжа* // *вд'агáло* // *манáтки* – Яр Л; *ód'ag* // *одéжа* // *ód'íж* // *манáтки* – ЗГ ВН; *одéжа* // *барахлó* // *манáтки* – Гром Балка; *одéжа* // *о^адéжа* // *манáтки* – Ів Ол, Сп-Мих; *одéжа* // *од'івáчка* // *манáт':а* – Усп М.

Модель семантичної структури лексеми *манáтки* (*манáт':а*) дозволяє зробити висновок про наявність у східностепових говірках синонімічних відношень між аналізованим номенами *манáтки* або *манáт':а* та іншими репрезентантами семи ‘одяг (загальна назва)’ (табл.3). Показово, що розширення семантичної структури аналізованої назви в досліджуваних говірках відбулося за рахунок додаткової характеристики (переважно негативної оцінки) конкретної реальності –

порівняймо: ‘старий одяг (загальна назва)’, ‘брудний одяг (загальна назва)’, ‘знев. одяг (заг. назва)’, ‘знев. увесь одяг, речі якоїсь людини’ (табл.3).

Таблиця 3
Модель семантичної структури лексики *манітки*, *маніт’а*

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>манітки</i> / <i>маніт’а</i>						Говірки
	‘старий одяг (загальна назва)’	‘брудний одяг (загальна назва)’	‘одяг (загальна назва)’	‘знев. одяг (заг. назва)’	‘знев. увесь одяг, речі якоїсь людини’	‘увесь одяг, речі якоїсь людини’	
1	+						Олекс М, Серг Ст, Іскра, Нов Б, Ол В, Кл Амв, Мангуш, Серд Ш, Зв Бахм, Вас Амв, Кум Ст, Роя, Кр Є, Лис Амв, Зуївка, О-К Кост, Бл В, Нов Л, Дроб Л, Кат М, Хл В
2			+				ВП ВН, Ів Ол, Шевч ВН, ЗП ВН, Гром Балка, Сів, Арт Амв, Іскра, Яр Л, Кир В, ГО Бойк, Усп М, Олекс В, Черв М, Вас Амв, Граб, Новотр В, Є В, Коє НА, Андр ВН, Яс, Ст-Мих, Павл М, Новоукр, Микіл В
3	+		+				Гл Ст, Зв Бахм, Кл Амв, Н-мих М, Ант М, Нескучне, Кат М, Воздв, ВН
4	+	+	+				Петр Ст
5				+			Кр Ст, НЗ Ст, Плат В
6					+		Удачне, Комиш М, Добр Добр, Вірівка
7						+	М-Кач НА
8			+		+		ЗК Добр
9	+				+		Петр В
10		+					Яс, Вільх Ш
11	+	+					Ст В

Реалізація низки диференційних ознак (час носіння одягу, його стан, забрудненість, спосіб носіння) в загальних назвах одягу зумовила наявність у досліджуваних говірках декількох типів протиставлень загальних назв одягу: ‘одяг’: ‘старий ~’; ‘одяг’: ‘подраний ~’; ‘одяг’: ‘святковий ~’; ‘одяг чистий’ = ‘одяг’: ‘брудний одяг’, що, безперечно, зумовлено варіюванням семантичної структури цих номенів у новостворених східностепових говірках, причому лексична реалізація семи-опозита в кожній з цих опозицій також є загальною назвою одягу.

У переважній більшості східностепових говірок лексичними репрезентантами семи ‘старий одяг (загальна назва)’ є фонетичні варіанти *лахм’іт’а* та *лахм’от’а*. Порівняймо: *лахм’іт’а* – Яр Л, Дроб Л, Рідкодуб, Нов Л, Хр Ст, Райгород, Нескучне, Зв Бахм, Ник Бахм, Привілля, Гр, Воздв, Вірівка,

Добр Добр, ЗК Добр, Сп-Мих, Гром Балка, Вір Кост, РЯ Кост, О-К Кост, Шах Яс, Мик П, Срібне, Сел, Петр П, Мих П, Св В, Олекс В, Павл М, Новоукр, Усп М, Кат М, Ант М, Н-мих М, Бз НА, Хом НА, Усп М, Кат М, Ант М, Н-мих М, Бз НА, Хом НА, Укр, Красногор, Олексіївка ВН, Олекс М, Іскра, ВП ВН, Шевч ВН, ВН, Андр ВН, ЗГ ВН, Нескучне, Хл В, Ст В, Петр В, Є В, Микіл В, Бл В, Олг В, Новотр В, Ол В, Петр Ст, НЗ Ст, Нов Ст, Бл Амв, Граб, Арт Амв, Лис Амв, Вас Амв, Кл Амв, Серд Ш, Андр Сніжне, Зуївка, Кр Є, Мангуш, Черв М, Нов Б, ГО Бойк, Коз НА; *лахм'іт':а* – Ів Ол, Мих Ол, Серг Сл, Удачне, Серг П, Перв Яс, Дм Ш, Дібр Ш, Олекс М, Кум Ст, Гл Ст, Перв Б, Мик В, М-Кач НА, Зл В, Темрюк, Зел Яр, Фед, Комиш М, Укр, Зл В, Ст-мих М.

Проте у багатьох східностепових говірках, крім зазначених номенів, лексичною реалізацією семи 'старий одяг (загальна назва)' є лексичні дублети: *лахм'іт':а* // *л'ан'ц'і* // *барахл'о* – Андр Сніж; Новотр В; *лахм'іт':а* // *л'ан'ц'і* – Бл Амв, Граб, Сел, Срібне, Кир В, ГО Бойк, Кат М; *лахм'іт':а* // *л'ан'ц'і* // *стар'е* – Андр ВН, Кр Є; *лахм'іт':а* // *л'анци* // *стар'е* – Вір Кост; *лахм'іт':а* // *барахл'о* – Ник Бахм, Райгород, Зуївка, Серд Ш, Петр В, Павл М, Хл В, Зв Бахм; *лахм'іт':а* // *барахл'о* – Серг Сл; *лахм'іт':а* // *х'аб'от':а* // *л'ахи* – Шах Яс, Кр Ст; *барахл'о* // *л'ан'ц'і* // *стар'е* – Яс; *лахм'іт':а* // *стар'е* – Коз НА, Андр ВН, Новоукр; *лахм'іт':а* // *ш'м'ат':а* – Микіл В; *лахм'іт':а* // *стар'і'о* – М-Кач НА; *лахм'іт':а* // *стар'і'о* // *ш'м'ат':а* // *барахл'о* – Зел Яр; *лахм'іт':а* // *стар'і'о* // *ш'м'ат':а* – Темрюк; *лахм'іт':а* // *барахл'о* // *г'нідн'і'ки* // *ц'ур'іа* – РЯ Кост; *лахм'іт':а* // *др'ант'а* – Іскра, ЗГ ВН; *лахм'іт':а* // *л'ан'ц'і* // *х'аб'от':а* – Олекс М; *лахм'іт':а* // *лахм'іт':а* // *х'аб'от':а* – Мар.

В усіх східностепових говірках паралельно з наведеними загальними назвами старого одягу функціонують лексеми: *не^доноски* – Бл Амв, Арт Амв, Лис Амв, Шевч ВН, Коз НА, Кл Амв, Ол В, Новотр В, Плат В, Кл Амв, Олекс М, Сел, Петр П, Мих П, Андр Сніжне, Оп Яс, Усп М, Сів, Петр Ст, Кр Ст, Кат М, ГО Бойк, РЯ Кост, Удачне, Граб, Павл М, Зв Бахм, ВП ВН, Н-мих М, Нов Б, Комиш М, Яр Л, Нов Л; *не^доноски* – Микіл В, НЗ Ст, Вільх Ш, Воздв, Зуївка, Кр Є, Серд Ш; *об'носки* – Микіл В. Утворені на основі ДО «використання одягу», вони є абсолютними синонімами або дублетами до основної загальної назви старого одягу в донецьких говірках і свідчать про наявність внутрішньодіалектних дублетних лексичних репрезентантів семи 'старий одяг (загальна назва)'.

Функціонування значної кількості інших лексичних дублетів у новостворених говірках як репрезентантів семи 'старий одяг (загальна назва)' зумовлено впливом міждіалектних контактів, оскільки на території поширення говорів пізнього творення взаємодія між говірками різних типів розгортається більш інтенсивно, про що неодноразово зазначали дослідники говорів нової формації (Жилко, 1971; Фроляк, 2013; Леснова, 2003) Перебуваючи «на перехресті кількох діалектних масивів (наддніпрянські, слобожанські, донські говірки) і ввібравши під час свого утворення риси старожитніх говорів та говірок більш пізнього формування, зазнавши впливу іншомовних вкраплень» (Фроляк, 2013, с.6), східностепові говірки зберігають риси раннього чи пізнішого діалектного впливу, що й виявляється в наявності такої строкатої

картини дублетних номенів. Усі перелічені загальні назви старого одягу знаходимо в інших українських говорах, що часто були материнськими для обстежуваних. Порівняймо: полт. *лάνці* ‘старий, порваний одяг, ганчір’я’ (Ващенко, с.54); н.-над. *гні́дники* ‘т.с.’ (Чабаненко, I, с.236); гуц. *шмáта* ‘ганчірка, зношений одяг’ (Гуцульські говірки, с.217); гуц. *манáтки* ‘пожитки’ (Гуцульські говірки, с.119); бойк. *манáт’е* ‘одяг’ (Онишкевич, I, с.429); *манáття* ‘соб. лохмотье, тряпки’ (Грінченко, II, с.403); *драння* ‘лохмотья’ (Грінченко, I, 440); *дрáння* ‘ветошь, старья вещи, лохмотья; дрянъ, негодныя вещь’ (Грінченко, I, с.440); бойк. *дрáння* ‘обрізки дерева; ганчір’я’ (Онишкевич, I, с.232); н.-над. *дрáнки* ‘лахміття, старий і порваний одяг’ (Чабаненко, I, с.296); н.-над. *тр’áпйа* ‘ганчір’я; зневажл. одяг, барахло’ (Чабаненко, IV, с.139), полт. *лáхи* ‘зневажл. назва поганого, потертого одягу’ (Ващенко, с.54); бойк. *лáхи* ‘лахміття’ (Онишкевич, I, с.405); бойк. *цúр’я* ‘лахміття’ (Онишкевич, II, с.359); бойк. *ря’нда* ‘стара, драна сорочка’ (Онишкевич, II, с.199).

Таким чином, східностепові загальні назви старого одягу збігаються з літературними або іншими діалектними відповідниками, однак мають і специфічні риси, що спричинені передусім варіюванням семантичної структури номенів, відомих іншим (переважно старожитнім) українським діалектам. Залежно від змін, що відбулися в семантичній структурі загальних назв одягу, поширених у говірках Донеччини, засвідчено як дублетні, так і синонімічні назви, що є репрезентантами сем: ‘одяг (загальна назва)’, ‘старий одяг (загальна назва)’.

Подібні зміни в семантичній структурі відбулися і в інших загальних назвах одягу, що маніфестують у досліджуваних говірках семи: ‘подраний одяг (загальна назва)’, ‘святковий одяг (загальна назва)’, ‘брудний одяг (загальна назва)’. Так, ускладнення семантичної структури лексеми *хабóт’а* (табл. 4) – пор.: розм. *хабóття* ‘старі речі домашнього вжитку; мотлох, дрантя’ (Грінченко, IV, с.289) – дозволяє розглядати її як дублетну до репрезентантів семи ‘старий одяг (загальна назва)’ тільки в окремих говірках: *лахм’ím’а* // *хабóт’а* // *лáхи* – Шах Яс, Кр Ст; *лахмóт’а* // *лán’ц’і* // *хабóт’а* – Олекс М; *лахмóт’а* // *лахм’ím’а* // *хабóт’а* – Мар. У говірці н. п. Сел назва *хабóт’а* є дублетною до номена *дрáн’т’а* ‘подраний одяг (загальна назва)’; у говірках н. пп. Бл Амв, ГО Бойк лексема *хабóт’а* є дублетною до *гр’áзне* // *с’т’ірка*.

Таблиця 4

Модель семантичної структури лексеми *хабóт’а*

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>хабóт’а</i>			Говірки
	‘старий одяг’	‘подраний,старий ~’	‘брудний ~’	
1	+			Олекс М, Мар, Шах Яс, Кр Ст
2		+		Сел
3			+	Бл Амв, ГО Бойк

Сема ‘подраний одяг (загальна назва)’ реалізується в досліджуваних говірках найчастіше лексемою *шмáт’а* – Н-петр ВН, Нескучне, Іскра, Нов

Л, Дроб Л, Сів, Мих Ол, Серг Сл, Гром Балка, РЯ Кост, Воздв, Удачне, Оп Яс, Серд Ш, Андр Сніжне, Вільх Ш, Зуївка, Бл Амв, Арт Амв, Лис Амв, Вас Амв, Кл Амв, Кр Ст, НЗ Ст, Петр Ст, Нов Б, Кум Ст, Гл Ст, Коз НА, Темрюк, Зел Яр, Фед, Комиш М, Мангуш, Черв М, Хл В, Ант М, Плат В, Кир В, Нов Ст, Бз НА, Олг В, Ст В, Петр В, Є В, Павл М, численними фонетичними й граматичними варіантами назв *дрáne, рváне, тр'апкі*. Порівняймо: *дрán't'a* – Нов Л, Кр Є, Граб, Вас Амв, Лис Амв, Дм Ш, Андр Сніжне, Дібр Ш, Кр Ст, Петр Ст, Петр В-Ол В, Олексіївка ВН, Срібне, Сел, Мих П, Шах Яс, Серг П, Гр, Кам'янка; *дрánки* – Олг В, Вас Амв, Андр Сніжне; *дранкі* – Роя, Нов Л; *дран't'a* – Усп М, ГО Бойк, Бл Амв; *дран't'o* – Ст В, Коб, Іванівське, Кл Бахм, Хом НА, Красногор, Ник Бахм, Мик Г; *драніо* – Ст-мих М, Перв Яс, ЗК Добр; *диркі* – Петр П, Усп М; *рváне* – Кат М, Ант М, Олекс М; *тр'апкі* – Шах Яс, Вір Кост, Гром Балка, Новоукр; *тр'áпки* – Нов Б, Фед, Перв Б; *тр'апійá* – Кр Ст, Кл Амв, Оп Яс; *тр'áпйá* – Лис Амв, Кр Є, Хр Сл, Привілля, ЗГ ВН. У ряді північних і центральних донецьких говірок сема 'подраний одяг (загальна назва)' реалізується лексемами *лахм'ít'a* – Дроб Л, Райгород, Хр Сл, Привілля, Вір Кост, Мик П, Св В, Н-петр ВН, Іскра, Андр ВН; *лахмót'a* – Ів Ол, Сп-Мих; *лán'ц'i* – Срібне, Сел, Розд Бахм. Спорадичними виявами характеризуються лексеми: *парváте* – Сонц П; *шмót'a* – Зл В; *др'an'ó* – Розд Бахм; *тр'ап'іч'a* – ЗГ ВН; *пóрване* – О-К Кост; *барахлó* – Мик П; *гнót'a* – Новотр В; *хабót'a* – Сел; *пац'órки* – НЗ Ст; *ганч'ірія* – Вільне. Проте тільки в деяких східностепових говірках номен *шмát'a* є дублетом до інших лексичних репрезентантів семи 'подраний одяг (загальна назва)'. Порівняймо: *шмát'a* // *тр'апкі* – Гром Балка, Кам'янка; *шмát'a* // *тр'апійó* – Темрюк, Зел Яр, Укр; *шмát'a* // *дранкі* – Роя; *шмát'a* // *тр'апійó* // *диркі* // *дран't'a* – Усп М; *шмát'a* // *тр'апійá* – Кл Амв; *шмát'a* // *дрán't'a* – Бл Амв, ГО Бойк, Нов Л; *шмát'a* // *дрán't'a* // *гнót'a* – Новотр В; *шмát'a* // *дрáne* // *лахм'ít'a* – Св В; *шмát'a* // *дрáne* // *тр'апійó* – Арт Амв; *шмát'a* // *дрán't'a* // *дрánки* – Андр Сніжне.

Значно менше дублетних загальних назв одягу фіксуємо в мікрогрупі номенів, об'єднаних спільною семою 'святковий одяг'. Порівняймо: *нар'ád* // *празнікóве* – Розд Бахм, *нар'áдне* // *празнічне* – Коз НА, М-Кач НА, *нар'ád* // *нар'áдне* – Гл Ст, ГО Бойк, *празнічне* // *с'в'аткóве* – Шах Яс, *празнікóве* // *празнічна одéжа* – Роя, *с'в'аткóве* // *празнікóве* – Мих Ол, *нар'ád* // *с'в'аткóве* – Гром Балка, Зл В, *нар'ád* // *празнічне* – Нов Ст, Олекс М, Мик В, *празнічна одéжа* // *празнічне* – РЯ Кост, *нар'áдне* // *празнікóве* – Ант М.

Структурно ці назви відрізняються від інших загальних назв одягу в східностепових говірках. Компонентами цієї лексичної мікрогрупи є як однослівні номени, так і атрибутивні словосполучення із стрижневим словом – загальною назвою одягу (*одéжа, нар'ád*), в яких атрибутивний елемент дозволяє чітко диференціювати функціональні назви денотатів, які входять у поняття 'святковий одяг (загальна назва)' – *празнічна одéжа, празнічна одéжа, виходна одéжа, виходній нар'ád*. Серед однослівних назв святкового одягу в східностепових говірках є власне іменникові – *нар'ád, мал'óванка* та субстантивовано-прикметникові –

празникóве, нар'áдне, празні́чне, виходнé, с'в'аткóве. Усі вони, очевидно, є внутрішньодіалектними утвореннями, що розвинулися на основі загальнонародних розмовних варіантів. Порівняймо: укр. літ. *празникóвий* розм. 'те, що відбувається, влаштовується, надягається і т. ін. у свято' (СУМ, VII, с.512), укр. літ. *с'в'аткóвий* – 'ошатний, не буденний' (СУМ, IX, с.104), укр. літ. *нар'áд* – 'те, у що наряджаються; одяг (перев. святковий, гарний)' (СУМ, V, с.180), с.-над. *нар'аді́т* 'одягти в новий, святковий одяг' (ССНГ, с.262), бойк. *нар'áджувати* 'навивати на задній навій основу, готуючи ткацький верстат до роботи' (Матіїв, с.301).

До стилістично маркованих дублетних назв одягу в говірках Донеччини відносимо такі лексичні репрезентанти семи 'робочий одяг (загальна назва)', як: *одежі́на* // *жи́пуні́на* – Темрюк, Зел Яр, Укр; *одежі́на* : *лапс'урда́к* – Шах Яс; *одежі́на* // *обмун'д'і́ровáн'і́йе* – Петр В; *лапс'ордачо́к* // *з'і́пун* – Серг П; *оде́жа* // *з'і́пун* – Коб, Добр Добр, Вірівка, Ів Ол, Мих Ол; *з'і́пун* // *с'і́кул'т'ін* // *лапс'орда́к* – Сел, Мих П; *одежі́на* // *пант'ісра́к* – М-Кач НА (пор.: под. *полтиса́к* заст. 'довгий жіночий одяг на ваті' (Дзензелівський-2, с.57)); *з'і́пун* // *лапс'орда́к* – Св В.

Незважаючи на те, що серед загальних назв, що є репрезентантами семи 'брудний одяг (загальна назва)' в східностепових говірках зафіксовано чимало лексем – пор.: *гр'áзне* (в усіх досліджуваних говірках), *с'т'і́рка* – Бл Амв, Нов Л; *нес'т'і́ране* – Усп М, НЗ Ст, Вільх Ш, Ник Бахм, Зв Бахм, Розд Бахм, Яр Л; *манáтки* – Вільх Ш, Ст В, Яс; *хабо́т':а* – Бл Амв, ГО Бойк; *шма́т':а* – Кр Ст; *не"пра́не* – Роя, Шевч ВН, Мик Г, Розд Бахм; *замáзане* – Павл М, Ант М; *зац'во́кане* – М-Кач НА; *запац'óre"не* – М-Кач НА, Сел; *замі́згане* – Кр Є, – дублетних назв серед них порівняно небагато. До дублетів можна віднести назви: *гр'áзне* // *с'т'і́рка* – Нов Л; *гр'áзне* // *ни́с'т'і́ране* – Ник Бахм, Яр Л, Усп М; *гр'áзне* // *ни́с'т'і́ране* // *не"пра́не* – Розд Бахм; *гр'áзне* // *ни́с'т'і́ране* // *не"пра́не* // *бруднé* – Зв Бахм; *гр'áзне* // *шма́т':а* – Кр Є; *гр'áзне* // *не"пра́не* – Бз НА, Шевч ВН; *гр'áзне* // *бруднé* – Св В; *шма́т':а* // *бруднé* – Кр Ст; *гр'áзне* // *зац'во́кане* – М-Кач НА; *гр'áзне* // *манáтки* – Ст В; *гр'áзне* // *ни́с'т'і́ране* // *манáтки* – Вільх Ш; *гр'áзне* // *с'т'і́рка* // *хабо́т':а* – Бл Амв.

Незначною за кількістю дублетних назв є й лексична мікрогрупа репрезентантів семи 'спідній одяг (загальна назва)'. Порівняймо: *б'і́л':о́* // *б'і́лі́зна* – ВН, Серд Ш, Кам'янка; *б'і́л':о́* // *ні́жн'е б'і́л':о́* // *ні́жн'е* – Бл Амв; *б'і́л':о́* // *ні́жн'е б'і́л':о́* – Петр Ст, Петр П; *б'і́л':о́* // *шма́т':а* – Сел; *б'і́л':о́* // *спóдн'е* – Комиш М, Хл В, Зл В; *сп'і́дн'е б'і́л':о́* // *спóдн'е* – Хом НА; *сп'і́дн'е б'і́л':о́* // *б'і́л':о́* – Удачне; *сп'і́дн'е б'і́л':о́* // *сп'і́дн'е* – Мик П; *б'ел':о́* // *б'і́лі́зна* – Андр Сніжне, Рідкодуб. Подібні назви відомі також іншим українським гово́рам, що є материнськими для досліджуваних: полт. *бі́льбо́* (Сизько, с.12), н.-над. *бі́льбо́* 'білизна' (Чабаненко, І, с.85).

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Аналіз синонімічних відношень у межах лексико-семантичної групи загальних назв одягу, уживаних у східностепових говірках Донеччини, уповноважує на такі висновки.

1. Вплив різних українських діалектів на формування лексичної системи новостворених східностепових говірок визначаємо як головний чинник формування однієї з найхарактерніших її рис – функціонування значної кількості дублетно-синонімічних назв. Це зумовлено функціонуванням в одній донецькій говірці загальних назв одягу, відомих старожитнім материнським говіркам, а також лексичних новотворів, які виникли завдяки змішуванню різних говіркових систем на новожитній території.

2. Поява нових дублетів серед загальних назв одягу відбувається також за рахунок впливу літературної мови на функціонування системи діалектної лексики й відповідно активне вживання літературної назви в говірці. Наприклад, регулярним у досліджуваних говірках є функціонування назви *од'аг* як дублетної до інших номенів.

3. Розширення синонімічних рядів загальних назв одягу в досліджуваних говірках спричинене й внутрішньодіалектними процесами. Наприклад, синонімічні репрезентанти семи 'святковий одяг (загальна назва)': *празнична одёжа, празнічна одёжа, виходна одёжа, виходній нар'ад, нар'адне, виходне* є внутрішньодіалектними утвореннями, що розвинулися на основі загальнонародних розмовних варіантів.

4. Найбільше дублетних номенів зафіксовано з-поміж лексичних репрезентантів семи 'одяг (загальна назва)': *од'аг // одёжа // вд'агало; од'аг // од'івачка // шмат':а; од'аг // одёжа // убрán':а; одёжа // уд'ігачка // барахло* тощо, що є гіперонімічними щодо інших гіпонімічних загальних назв одягу. У синонімічні відношення вступають східностепові загальні назви одягу з різним ступенем узагальнення, що є лексичною реалізацією низки диференційних ознак. Це дозволило розглянути як загальні назви лексичні репрезентанти сем: 'старий одяг (загальна назва)'; 'брудний одяг(загальна назва)'; 'подраний одяг (загальна назва)'; 'святковий одяг (загальна назва)'.

6. Аналіз особливостей синонімічних відношень загальних назв одягу в досліджуваних говірках свідчить не тільки про значне поширення дублетів (абсолютних синонімів), а й про активне функціонування семантичних та стилістичних синонімів. Переважно це зумовлено внутрішньодіалектними змінами, що пов'язані з розвитком семантичної структури слова в новостворених східностепових говірках.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо у вивченні процесів семантичної та стилістичної диференціації дублетних номенів у новостворених східностепових говірках та використанні результатів такого дослідження для укладання Словника східностепових говірок.

Скорочення обстежених населених пунктів Донецької області

(назви населених пунктів і районів подано станом на 2023 рік)

Арт Амв – Артемівка Амвросіївського району, **Кири В** – Кирилівка Волноваського району, **Плат В** – Платонівка м.Волновахи, **Бз НА** – Безіменне Новоазовського району, **Бл Амв** – Благодатне Амвросіївського району, **Бл В** – Благодатне Волноваського району, **Вільне** – Вільне Волноваського району, **Воздв** – Воздвиженка Покровського району, **ВП ВП** – Вільне Поле Великоновосілківського району, **Гл Ст** – Глинка Старобешівського району, **Є В** – Єгорівка Волноваського району, **Зв Бахм** – Званівка Бахмутського району, **Зл В** – Златоустівка Волноваського району, **ЗК Добр** – Золотий Колодязь Добропільського району, **Нов Ст** – Новоселівка Старобешівського району, **Коз НА** –

Козацьке Новоазовського району, **Іванівське** – Іванівське Бахмутського району, **Красногор** – Красногорівка Мар'їнського району, **Кр Ст** – Краснопілля Старобешівського району, **Кум Ст** – Кумачеве Старобешівського району, **Мар** – Мар'їнка, **Мик Г** – Микитівка м. Горлівки, **Микіл В** – Микільське Волноваського району, **М-Кач НА** – М – Качкари Новоазовського району, **Мих П** – Михайлівка Покровського району, **НЗ Ст** – Новозар'ївка Старобешівського району, **Новотр В** – Новотроїцьке Волноваського району, **Н-петр ВН** – Новопетриківка Великоновосілківського району, **Новоукр** – Новоукраїнка Мар'їнського району, **Ол В** – Оленівка Волноваського району, **Оп Яс** – Опитне Ясинуватського району, Перв Яс – Первомайське Ясинуватського району, **Петр В** – Петрівка Волноваського району, **Петр П** – Петрівка Покровського району, **Розд Бахм** – Роздолівка Бахмутського (до 2016 р. Артемівського) району, **Роя** – Роя Мар'їнського району, **РЯ Кост** – Русин Яр Костянтинівського району, **Св В** – Свободне Волноваського району, **Сел** – Селидове, **Сів** – Сіверськ Бахмутського району, **Ст В** – Степне Волноваського району, **Комиш М** – Комишувате Мангушського (до 2016 р. Першотравневого) району, **Ст-мих М** – Старомихайлівка Мар'їнського району, **ВН** – Велика Новосілка, **Шах Яс** – Шахова Ясинуватського району, **Шевч ВН** – Шевченко Великоновосілківського району, **Яс** – м.Ясинувата, **Дібр Ш** – Дібрівка Шахтарського району, **Темрюк** (у 1948-2016 рр. Старченкове) Нікольського (до 2016 р. Володарського) району, **Олг В** – с. Ольгинка Волноваського району, **Хл В** – Хлібодарівка Волноваського району, **Мик В** – Миколаївка Волноваського району, **Мангуш** – смт Мангуш, **Черв М** – Червоне Мангушського (до 2016 р. Першотравневого) району, **ГО Бойк** – Греково-Олександрівка Бойківського (до 2016 р. Тельманівського) району, **Олекс В** – Олександрівка Волноваського району, **Павл М** – Павлівка Мар'їнського району, **Усп М** – Успенівка Мар'їнського району, **Кат М** – Катеринівка Мар'їнського району, **Ант М** – Антонівка Мар'їнського району, **Хом НА** – Хомутове Новоазовського району, **Мик П** – Миколаївка Покровського (до 2016 р. Красноармійського) району, **Яр Л** – Ярова Лиманського (до 2016 р. Краснолиманського) району, **Нов Л** – Новоселівка Лиманського (до 2016 р. Краснолиманського) району, **Нов Б** – Новоселівка Бойківського (до 2016 р. Тельманівського) району, **Зел Яр** – Зелений Яр Нікольського (до 2016 р. Володарського) району, **Фед** – Федорівка Нікольського (до 2016 р. Володарського) району, **Укр** – Українка Нікольського (до 2016 р. Володарського) району, **Н-мих М** – Новомихайлівка Мар'їнського району, **Габ** – Габське Амвросіївського району, **Коб** – Кобилівка м.Вуглегірськ, **Срібне** – Срібне Покровського (до 2016 р. Красноармійського) району, **Сонц П** – Сонцівка Покровського (до 2016 р. Красноармійського) району, **Кл Бахм** – Кліщівка Бахмутського (до 2016 р. Артемівського) району, **Кам'янка** – Кам'янка Добропільського району, **Перв Б** – Первомайське Бойківського (до 2016 р. Тельманівського) району, **Вір Кост** – Віролюбівка Костянтинівського району, **О-К Кост** – Олександрівка-Калинове Костянтинівського району, **Нескучне** – Нескучне Великоновосілківського району, **Райгород** – Райгородок Слов'янського району, **Хр Сл** – Хрестине Слов'янського району, **Іскра** – Іскра Великоновосілківського району, **Олексійка ВН** – Олексійка Великоновосілківського району, **Олекс М** – смт Олександрівка Мар'їнського району, **ЗГ ВН** – Зелений Гай Великоновосілківського району, **Петр Ст** – Петрівське Старобешівського району, **Ів Ол** – Іверське Олександрівського району, **Мих Ол** – Михайлівка Олександрівського району, **Гром балка** – Громова Балка Олександрівського району, **Ник Бахм** – Никифорівка Бахмутського (до 2016 р. Артемівського) району, **Привілля** – Привілля Слов'янського району, **Серг Сл** – Сергіївка Слов'янського району, **Дроб Л** – смт Дробишеве Лиманського (до 2016 р. Краснолиманського) району, **Рідкодуб** – Рідкодуб Лиманського (до 2016 р. Краснолиманського) району, **Сп-Мих** – Спасько-Михайлівка Олександрівського району, **Серг П** – Сергіївка Покровського (до 2016 р. Красноармійського) району, **Вірівка** – Вірівка Добропільського району, **Добр Добр** – Добропілля Добропільського району, **Кр Є** – Кринички (до 2016 р. с. Петрівське) м. Єнакієве, **Зуївка** – смт Зуївка м. Харцизька Шахтарського району, **Лис Амв** – Лисиче Амвросіївського району, **Вас Амв** – Василівка Амвросіївського району, **Кл Амв** – Кленівка Амвросіївського району, **Дм Ш** – Дмитрівка Шахтарського району, **Серд Ш** – смт Сердите Шахтарського району, **Андр Сніжне** – смт Андріївка м. Сніжне, **Вільх Ш** – Вільховчик м. Шахтарська.

Список джерел та їх умовних скорочень

- Ващенко** – Ващенко В.С. (1960) Словник полтавських говорів. Харків. 107 с.
- Грінченко** – Грінченко Б.Д. (1996 – 1997) Словарь української мови. Київ. Т.4.
- Гуцульські говірки** – Гуцульські говірки Короткий словник(1997). Львів. 232 с.
- Дзензелівський-1** – Дзензелівський Й.О. (1958) Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР: Лексика. – Ужгород. Ч.1
- Дзензелівський-2** – Дзензелівський Й.О. (1958) Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я. *Лексикографічний бюлетень*. Вип.6. С.36-54.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови (1982-2012). Київ. Т.1–6.
- Коваленко** – Коваленко О. (1996) Про деякі назви одягу та взуття у говірках Миколаївщини. *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку*. Запоріжжя. Ч.1. С.61–63.
- Матіїв** – Матіїв М.Д. (2013) Словник говірок центральної Бойківщини (2013) К.–Сімферополь. 602 с.

- Онишкевич** – Онишкевич М.Й. (1984) Словник бойківських говірок. К. Т.1-2.
- Сизько** – Сизько А.Т. (1990) Словник діалектної лексики говірок сіл південно-східної Полтавщини. Дніпропетровськ. 100 с.
- ССНГ** – Мартинова Г.І., Щербина Т.В. (2020) Словник середньонаддніпрянських говірок. Черкаси. 492 с.
- СУМ** – Словник української мови (1970-1980). К. Т.1-11.
- Чабаненко** – Чабаненко В.А. (1992) Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя. Т.1-4.

Література

- Аркушин Г. Л. (2014) Народна лексика Західного Полісся. Луцьк. 236 с.
- Бевзенко С. П. (1978) Про одну характерну рису лексики діалектної мови. *Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови*. Ужгород. С.4.
- Ващенко В. С. (1960) До загальної характеристики процесу змін у полтавських говорах. *Середньонаддніпрянські говори*. К. С. 122–141.
- Глуховцева К.Д. (2008) Семантико-стилістичні особливості дієслівних синонімів в українських східнословобожанських говірках. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова*. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови. Вип.3. Кн. 2. Умань. С. 57–64.
- Грищенко П. Ю. (1984) *Модельювання системи діалектної лексики*. Київ, 227 с.
- Жилко Ф. Т. (1961) Деякі питання лінгвогеографічного аспекту в українській діалектології. *Праці X Респ. діал. наради*. Київ, С.3 –16.
- Клименко Н.Б. (2000) Дублетно-синонімічні назви фартуха в східностепових говірках Донеччини. *Восточноукраинский лингвистический сборник*. Донецк. Вип.6. С.225-230.
- Леснова В. В. (2003) Джерела синонімії діалектного мовлення (на матеріалі номінації рис людини в східнословобожанських українських говірках). *Лінгвістичні студії*. Донецьк. Вип.11. Ч. 2. С. 558–564.
- Мартинова Г.І. (2000) Дублетно-синонімічні відношення в побутовій лексиці правобережної Черкащини. *Мовознавство*. № 6. С. 36–40.
- Миронова Г.М. (1978) Назви одягу від давнини до сучасності. *Культура слова*. Вип.14. С.54–60.
- Франко З.Т. (1983) Лексична синонімія. Фонетична, морфологічна і лексична система українських говорів. К. С. 127–163.
- Фроляк Л. Д. (2002) Специфіка дослідження генези новостворених українських говірок. *Лінгвістичні дослідження*. Харків. Вип. № 9. С. 116–124.
- Фроляк Л. Д. (2013) *Українські східностепові говірки Донеччини*. Дрогобич, 400 с.

References

- Arkushyn H. L. (2014) Narodna leksyka Zakhidnoho Polissia [Folk vocabulary of Western Polissia]. Lutsk. 236 s.
- Bevzenko S. P. (1978) Pro odnu kharakternu rysu leksyky dialektnoi movy [On one characteristic feature of dialect language vocabulary]. *Problemy doslidzhennia dialektnoi leksyky i frazeolohii ukrainskoi movy*. Uzhhorod. S.4.

- Vashchenko V. S. (1960) Do zahalnoi kharakterystyky protsesu zmin u poltavskykh hovorakh [To the general characteristics of the process of changes in the Poltava dialects]. *Serednonaddniprianski hovory*. K. S. 122–141.
- Hlukhovtseva K.D. (2008) Semantyko-stylistychni osoblyvosti diieslivnykh synonymiv v ukrainskykh skhidnoslobozhanskykh hovirkakh [Semantic and stylistic features of verb synonyms in the Ukrainian East Slobozhan dialects]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P.Drahomanova. Serii 10. Problemy hramatyky i leksykologhii ukrainskoi movy*. Vyp.3. Kn. 2. Uman. S. 57–64.
- Hrytsenko P. Yu. (1984) Modeliuvannia systemy dialektnoi leksyky [Modeling of dialect lexis system]. Kyiv, 227 s.
- Zhylko F. T. (1961) Deiaki pytannia linhvoheohrafichnoho aspektu v ukrainskii dialektolohii [Some issues of the linguistic and geographical aspect in Ukrainian dialectology]. *Pratsi Kh Resp. dial. narady*. Kyiv,. S.3–16.
- Klymenko N.B. (2000) Dubletno-synonimichni nazvy fartukha v skhidnostepovykh hovirkakh Donechchyny [Doublet-synonymous names of an apron in eastern steppe dialects of Donetsk region]. *Vostochnoukrainskij lingvisticheskij sbornik*. Doneck: Donechchina. Vyp.6. S.225-230.
- Liesnova V. V. (2003) Dzherela synonymii dialektnoho movlennia (na materialii nominatsii rys liudyny v skhidnoslobozhanskykh ukrainskykh hovirkakh) [Sources of dialectal speech synonymy (on the material of human features nomination in Eastern Slobozhan Ukrainian dialects)]. *Linhvistychni studii*. Donetsk. Vyp.11. Ch. 2. S. 558 – 564.
- Martynova H.I. (2000) Dubletno-synonimichni vidnoshennia v pobutovii leksytsi pravoberezhnoi Cherkashchyny [Doublet-synonymous relations in the everyday vocabulary of the right-bank Cherkasy region]. *Movoznavstvo*. № 6. S. 36–40.
- Myronova H. M. (1978) Nazvy odiahu vid davnyiny do suchasnosti [Names of clothes from ancient to modern times]. *Kultura slova*. Vyp.14. S.54–60.
- Popovskiy A. M. (1994) Pivdennoukrainski stepovi hovory yak osoblyvyi dialektnyi typ [South Ukrainian steppe dialects as a special dialect type]. Donetsk. S.176-181.
- Franco Z.T. (1983) Leksychna synonymiia [Lexical synonymy]. *Fonetychna, morfolohichna i leksychna systema ukrainskykh hovoriv*. K. S. 127–163.
- Froliak L. D. (2002) Spetsyfika doslidzhennia henezy novostvorenykh ukrainskykh hovirop [The specifics of the study of the genesis of newly created Ukrainian dialects]. *Linhvistychni doslidzhennia*. Kharkiv. Vyp. № 9. S. 116–124.
- Froliak L. D. (2013) Ukrainski skhidnostepovi hovirky Donechchyny [Ukrainian Eastern steppe dialects of Donetsk region]. Drohobych, 400 s.

Відомості про автора:

Наталія Борисівна Клименко – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки Донецького національного технічного університету (м. Луцьк, Волинська область, Україна).

Nataliya Klymenko is Candidate of Philology, Associate Professor of Language Training Department in Donetsk National Technical University (Lutsk, Volyn oblast, Ukraine).